

A groteszk esztétikuma

Zoran Ferićtyel beszélget Walkó Ádám

Önök eddig két önálló kötete jelent meg, az első 1996-ban, a második csak 2000-ben. Mi okozta a négy év szünetet?

Időről-időre jelentetek meg novellákat és esszéknek nevezhető írásokat. Nagyon lassan írok, és igyekszem élvezni is magát az írást. Az első kötetem, a *Walt Disney egérfogója* is hét év alatt készült el. Így a négy év szünet logikus, figyelembe véve a munkatempómat. A második kötet novellái periodikusan jelentek meg különböző folyóiratokban, és aztán összeálltak egy köteté.

Második kötete, az Angyal leszállásban, jelentősebb közönségikert ért el, mint az első, és a kritikusok körében is nagyobb elismerést váltott ki. Mit gondol, minek köszönhető ez?

Úgy tűnik, hogy elsősorban a második kötet tematikája miatt. Az emberek iránti érdeklődésem került az előtérbe. Ezt a változást a kritikusok és az olvasóközönség szintén felismerte. Az első kötetben magára a történetre összpontosítottam, a szereplők a történet szükséges kellekei voltak. A másodikban inkább a szereplőknek szenteltem nagyobb figyelmet. Azt hiszem ez az egyik ok, a másik, hogy a poétika itt sokkal kiélezettebb. Groteszkebb a második kötet, jobban kifejezésre jutott az én különös érdeklődésem a különös emberek, különös dolgok és különös betegségek iránt.

Egyetértene azzal, hogy a második kötet pesszimistább, kiábrándultabb az elsőnél?

Igen, tulajdonképpen igen. Ez voltaképpen egy paradoxon is, mivel a magánéletem nagyon boldog időszakát élem. Az elégedettségemet viszont valami sötétség beárnyékolja, amely a könyvben ugyancsak kifejezésre jut.

Csak ez a rejtőzködő komorság a kiváltó ok, vagy pedig összefügg a különös emberekkel és a különös dolgokkal?

A különös sorsokkal függ össze és a valóság történéseivel Horvátországban. Érdekes, hogy a háború alatt több volt az optimizmus és a remény, mint most, mikor a háború már befejeződött. Az elmúlt idő paradoxonjai tulajdonképpen most törnek elő.

A Sziget a Kulpán című novellát ön Milorad Pavićnak ajánlja, aki a Milošević-rendszer elkötelezett ideológiai támogatójaként is ismert. Érkezett-e önhöz valamilyen visszajelzés, válasz a novelára tőle, vagy más szerb írótól?

Mikor az *Alternatív Irodalmi Fesztivál* keretében tartottam felolvasást Újvidéken, a szerb közönség és a szerb írók meglehetősen jól fogadták. Közvetlen választ Pavictól nem kaptam, nem hiszem, hogy olvasta volna a novellát.

Ez az elbeszélés a háború idején játszódik. Első kézből szerezte a tapasztalatait, vagy más forrásból merített?

Hála Istennek, nem első kézből, jól vigyáztam, hogy első kézből ne szerezhessenek tapasztalatokat. A történet egy dokumentum részletén alapul, vagyis a szemvájó szerszámon. Eről egy barátnóm mesélt nekem, akinek a rokonságát Vocinában mészárosokták le, de az elbeszélés nem igaz történetet dolgoz fel. Legjobb tudomásom szerint a Kulpán nincs sziget, és nem hallottam, hogy bárki is emberhússal horgászott volna.

Mit gondol, befolyásolja-e még a kortársait, valamint önt a háború, mennyire van ma közvetett vagy közvetlen hatása a háborús körülményeknek az irodalomra?

Mindenképpen hatással van, és befolyásolni is fogja még hosszú évekig, mivel a félelmet, a szörnyűségeket, a személyes katasztrófákat nem könnyű feldolgozni. A közvetlen hatás még nagyon sokáig jelen lesz, a legborúlátóbb előrejelzés szerint addig, amíg a háborút átélt emberek élete tart.

Történeteik kiindulópontjaként gyakran emlegetik a „rút esztétikumát”, a „hétköznapi horrorját” és a hipochondriát. Általános jellemző ez, vagy csak kifejezetten önnél jelentkezik?

Nem, semmiképpen se kizárólag rám jellemzőek, azt hiszem ezt megint a történetek időbeli és összefüggésbeli egysége okozta. Ezzel nem egyértelműen a háborúra gondolok, hanem az emberek érzékenységére, akikre nagy hatást tettek az ilyen jellegű könyvek és filmek. Ez az, ami a „rút esztétikumát” és a fekete humort illeti. A hipochondriával kapcsolatban be kell vallanom, hogy nem találkoztam a hipochondria irodalmi feldolgozásával.

Az egyik interjújában említette, hogy a hipochondria, ahogy az irodalom is, a fikcióra épül.

Igen, ez a fikciónak, a kitalációnak egy típusa, kitalálsz betegségeket, és aztán félsz tőlük. A hipochondria egyrészt a fikcióban, és természetesen a halálfélelemben gyökeredzik, másrészt pedig nyomozás. Az ember saját magán betegségek jeleit fedezi fel, és minden diagnózis tulajdonképpen nyomozás.

Őn a történeteit részekre, alcímekre osztja. Ez csupán az írói szokás vagy rejlik valamiféle koncepció a tagolás mögött?

Az egyik ok pusztán technikai, ugyanis én mindig irtóztam és félek a hosszú, folyamatos szövegtől. Az alcímekre bontás megkönnyíti az olvasást, a befogadást. Ennek rendeltem alá

a történetet is, igyekszem a történetet érdekessé tenni. Másfelől a történet tagolásában klasszicista elveket követek, a bevezetéstől a kifejtésen át a csúcspontig és az epilógussal a végén. Néhány történet befejező részének is épp ez a címe.

Hogyan értékelné ön elbeszélőként a horvát prózairodalom jelenlegi helyzetét?

A nyolcvanas években az irodalom sajátos virágkorát élte, az irodalom akkor még fontos volt. Ennek megfelelően viszonyultak hozzá az írók és természetesen az olvasók is. A kilencvenes évek elején történt a változás és az irodalom teljesen a háttérbe szorult, mint ha eltűnt volna. Ekkor jelentkezett az íróknál erőteljes igény és vágy a közlékenység iránt. Ez az érzés áll számos egyéni poétika háttérében, és ez döntő hatással volt a regények és novellák struktúrájára, a történet kiépítésére.

Lát-e valami közös vonást, jellemzőt Közép-Európa irodalmi között, létezik-e jelenleg ön szerint szellemi közösség?

Nem mondhatom, hogy túlzottan ismerem a térség irodalmát. Mindazonáltal, néhány magyar, német vagy osztrák irodalmi antológiát olvasva, úgy tűnik, hogy meglehetősen különböznek. Nem tudnék találni közös jellemzőket, anélkül, hogy elkerülném a Közép-Európáról kialakult sztereotípiákat. Inkább a különbségek szembeötönekek, a poétikában és szellemiségben egyaránt.

Nagyobb hatással volt önre a nyugat-európai és a tengerentúli irodalom?

Ez teljesen esetleges, egy térség irodalmát sem követem különösképpen, ahogy a jelenleg kiadott műveket sem. Azokat a könyveket, amelyek megtetszenek, többször elolvasom, megszeretem és ezáltal szerzem a benyomásaimat. Egy időben el voltam ragadtatva Jorge Luis Borghestől, Danilo Kiš volt még rám nagy hatással, megemlíteném még Franz Kafkát és Raymond Carvert.

Tervezi-e újabb kötet megjelentetését a közeljövőben, vagy megint évek telnek el, mire kézbe vehetjük Zoran Ferić új könyvét?

Most már tudom, hogy a következő könyvem regény lesz. Vajon mikorra végzek vele, ezt nem tudnám megmondani, folyamatosan dolgozom rajta.